

# De Rippen pianofabriek (deel 2)

Periode van bloei: 1957-1987

Van Reehorsterweg naar de Frankeneng in Ede

Eerder werd beschreven (PW november 2007) hoe

Johan J. Rippen in Den Haag een pianofabriek begon

met zijn eigenzinnige ontwerp van de Maestro, een

rechtsnarige 'staande vleugel'. Het succes was groot, en

al spoedig bouwde hij ook normale piano's. Geleidelijk

werden steeds meer kruissnarige piano's ontworpen,

zoals de elegante *Mignon*, de zeer succesvolle *Carillon*,

en de eenvoudige *Studio*, bedoeld als voordelige lespiano.

Later produceerde het bedrijf ook modellen met

klinkende namen als *Belcanto*, *Concerto*, *Cantabile*,

*Romance* en de massief eiken *Largo*, die niet zou

misstaan in een middeleeuwse ridderburcht.

De Rippen aluminium vleugel in 'modern' interieur



Binnenwerk van de aluminium vleugel. Let op dat het instrument 'rechtsnarig' is (foto: Pieter Verhulst)

Johan Rippen wilde weg uit de Randstad en verplaatste zijn bedrijf van Den Haag naar Ede, waar in november 1957 de hypermoderne fabriek aan de Reehorsterweg werd geopend. De productie werd uiterst rationeel aangepakt: anders dan bij de destijds nog vaak traditioneel ambachtelijke pianobouw werden de instrumenten hier in serie gebouwd. In plaats van zware rastbalken werd een lichtmetalen zelfdragend frame toegepast, en vernieuwend was ook de *Permatone* zangbodem, bestaande uit drie lagen sparrenhout, zodat scheuren vrijwel onmogelijk was. Een belangrijk verkoopargument, omdat in de naoorlogse woningen steeds vaker centrale verwarming werd toegepast, met desastreuze gevolgen voor oudere piano's. De kasten werden niet meer gepolitoerd maar afgewerkt met moderne sterke lakken. In de oude reclamefolders wordt triomfantelijk vermeld: "U kunt er gerust een cigaret op uitdrukken!"

De vraag naar de betaalbare piano's van Rippen was in deze jaren enorm groot, niet alleen in Nederland, maar vooral ook in Frankrijk, Zweden en zelfs in Duitsland. Met eigen vrachtwagens, waarin plaats was voor 44 instrumenten, werden de instrumenten door heel Europa afgeleverd. De export groeide gestaag, en er waren topjaren met een productie van 5.000 instrumenten. Rippen piano's kregen vooral in het buitenland een goede naam vanwege de degelijke bouw en de transparante, heldere klank. En Rippen gaf ook uitdrukkelijk onbeperkt garantie op zijn instrumenten. Er waren in die jaren winkels waar uitsluitend Rippen werd verkocht. In Parijs waren 26 pianozaken die de instrumenten van



Rippen had ook diverse 'klassieke' en 'moderne' pianomodellen in het assortiment. Hier de 'klassieke' Largo in massief eiken. Het binnenwerk was identiek aan dat van de 'moderne' Carillon

Rippen altijd voorradig hadden. Johan Rippen kon in die jaren kiezen aan welke pianohandelaar hij wel of niet wilde leveren, en dat werd uiteraard in de branche niet altijd gewaardeerd.

Het personeelsbestand was al toegenomen tot 160 man, en de fabriek draaide op volle toeren. In 1962 werd wegens de groeiende productie in een personeelsadvertentie nog eens om 30 nieuwe medewerkers gevraagd, die vooral moesten beschikken over "werklust, toewijding en nauwkeurigheid". Er werd in die periode hard gewerkt aan de bouw van een tweede fabriek bij het vliegveld Shannon, in Ierland.

## Rippen vleugel

Tijdens deze bloeiperiode verraste Johan Rippen, zoals hij dat eerder met de *Maestro* had gedaan, de pianoindustrie en het koperspubliek met een wel zeer bijzondere vleugel. Het is bekend dat Johan Rippen al voor de oorlog ideeën had voor een kamervleugel die moest voldoen aan zijn moderne inzichten, maar het zou tot 1950 duren voordat dit opmerkelijke instrument voor het eerst aan het publiek gepresenteerd werd. De Rippen vleugel is om verschillende redenen merkwaardig: het instrument is rechtersnarig en gemaakt van een aluminium legering (silumin). De gedachte van Rippen was dat het gietijzeren frame en de bewerkelijke houten kast van een traditionele vleugel samengevoegd konden worden, om de productie sterk te vereenvoudigen. Een bijkomend voordeel was het relatief geringe gewicht van 210 kilo.

Er werden speciale gietmallen gemaakt voor de poten, de lier en het frame. Het gieten van de onderdelen werd uitbesteed aan Stork in Hengelo en daarna werden de aluminium elementen vervoerd naar Ede. Het polijsten en afwerken van de ruwe frames was zwaar en onaangenaam werk, dat vaak door Molukkers werd gedaan. In de loop van de jaren werd de bouw wat vereenvoudigd: eerst werden ter versteviging verticale driehoekige steuntjes gelast voor de sierlijke S-vormige dwarsbint, maar geleidelijk liet men die achterwege. De zangbodem kon eenvoudig in het instrument geschroefd worden. Rippen wilde een vleugel leveren die efficiënt en redelijk voordelig gebouwd kon worden. Dat bleek echter onmogelijk:

De nieuwe Rippen fabriek aan de Frankeneng had een bedrijfsruimte van 5.000 vierkante meter



## Historie

Tekst: Pieter Verhulst Fotografie: via Pieter Verhulst



Onder toezien oog van Johan Rippen bespeelt de beroemde pianist Stefan Askenase (1896-1985) de aluminium vleugel

de productie was dermate kostbaar dat het instrument geen winst opleverde. Toch was het jarenlang het paradepaardje van de fabriek.

De oorspronkelijke bouwtekeningen van de Rippen vleugel zijn verloren gegaan, maar wel is een grote houten plaat bewaard gebleven met een ontwerptekening van het frame op ware grootte. De vleugel heeft door toepassing van gietaluminium een bijzonder ranke vorm gekregen: het kastgedeelte van een traditionele vleugel is ongeveer dertig centimeter hoog, maar bij de Rippen vleugel is dit slechts 11 centimeter. En de drie slanke poten lopen conisch toe, waardoor het instrument met enige humor wel wordt aangeduid als "een vleugel op naaldhakken".

## Holland-Amerikalijn

Johan Rippen had een scherp zakelijk oog voor zijn koperspubliek: de Rippen vleugel was gemaakt voor de moderne, naoorlogse woningen, maar door de toegepaste materialen was het instrument ook een typische 'tropenvleugel', omdat er veel minder hout en lijm in verwerkt werd. De ongevoeligheid voor insecten en klimaatinvloeden, en de grotere stemvastheid maakten het instrument zeer geschikt voor plaatsing aan boord van de grote passagierschepen. Aan boord van de 'SS Rotterdam', het vlaggenschip van de Holland-Amerikalijn, stond ook een hagelwitte Rippen vleugel die tijdens de lange overtochten intensief bespeeld werd.



De aluminium vleugel op de SS Rotterdam

De Rippen vleugel was ontworpen voor de huiskamer, en is dus niet vergelijkbaar met een concertvleugel. Maar het oordeel van kenners was toch behoorlijk positief. Zo

schreef Willem Andriessen, directeur van het Amsterdams Conservatorium: "...de toon is van zodanige draagkracht,



Rippen showroom in de fabriek aan de Frankeneng



dat deze vleugel ook in kleine zalen ten volle voldoet..." En de befaamde concertpianist Cor de Groot sloot zich daarbij aan: "... dat het toucher en de toonkwaliteit de hoogste trap van perfectie hebben bereikt".

Omdat Rippen een groot deel van de productie exporteerde, zijn deze lichtmetalen vleugels verspreid over de hele wereld. De instrumenten werden soms in felle kleuren gespoten, hoewel de originele kleurstelling meestal heel licht mintgroen, gebroken wit of zwart was. Het houten bovenblad en de klavierklep werden in diverse houtsoorten geleverd, vooral noten, mahonie of palissander. Desgewenst kon zelfs een extra houten rand rondom het aluminium deel van het instrument geleverd worden, als dat beter in het interieur paste.

De Rippen vleugel bestaat bijna zestig jaar en is door de unieke vormgeving nu tijdloos modern design, al zijn er ook interessante voorbeelden van restyling, soms met een gehard glazen of perspex klep en lessenaar. Er zijn ook verchromde exemplaren bekend, futuristisch glanzend als zilver en onlangs is een totaal gerestaureerd instrument zelfs helemaal verguld met 24 karaats bladgoud. Rippen maakte plannen voor een concertvleugel die door de Amerikaanse showpianist Liberace gebruikt zou worden, maar dat project is niet uitgevoerd.

*Johan Rippen hield de zondagsrust strikt in ere: op grote muziekbeurzen als de Frankfurter Musikmesse, waar hij zijn nieuwe instrumenten presenteerde bleef de stand van Rippen altijd als enige gesloten op zondag, hoewel dat traditioneel de beste verkoopdag was. Toch had deze zondagsrust ook een voordeel: het wekte uiteraard nieuwsgierigheid bij de bezoekers.*

In de pianofabriek in Ede werkte Johan in de jaren zestig met zijn technische staf aan een revolutionair ontwerp voor een heel modern pianomechaniek. Het bestond grotendeels uit kunststof onderdelen en was veel gemakkelijker en preciezer af te regelen dan het traditionele mechaniek. Deze research leidde tot de bouw van een compleet nieuwe fabriek in Shannon, Ierland, waar de lichtgewicht Lindner piano's in grote aantallen werden gebouwd.

Omdat het fabriekscapitaal aan de Reehorsterweg gunstig verkocht kon worden, besloot Johan Rippen de productie in 1969 te verplaatsen naar de Frankeneng in Ede waar langs de spoorlijn een nieuw bedrijventerrein werd aangelegd. De voorspoed van het bedrijf neemt dan door verschillende oorzaken echter af: tijdens de verplaatsing naar de Frankeneng brandt de oude fabriek aan de Reehorsterweg af, waardoor veel machines, mallen en voorraden verloren gaan. Problemen met de productie van het kunststof mechaniek in de Ierse fabriek in Shannon kosten het moederbedrijf ook veel geld, maar de gestaag groeiende import van goedkoop geproduceerde piano's uit Japan en Korea is toch de grootste bedreiging.

De productie van de elegante aluminium vleugel wordt in 1972 gestaakt en het bedrijf moet door stagnerende afzet flink inkrimpen. Er volgt een moeilijke periode en tot 1975 is het bedrijf zelfs in surséance. Johan Rippen ziet met lede ogen aan dat ambtenaren van Economische Zaken voortaan de dienst uitmaken in zijn familiebedrijf. Hij gaat in 1976 met pensioen.

Er wordt in de afgeslankte fabriek niet meer geëxperimenteerd met nieuwe vindingen op technisch gebied en het assortiment is voortaan veel kleiner. In 1978 lijkt het tij gunstig te keren en er werken weer 160 vaklieden in de fabriek. Maar dan volgt de recessie van 1981 en de pianobranche stort in. Door oplopende voorraden en de aanzwellende import van goedkope Aziatische piano's is in 1985 een faillissement onvermijdelijk.

### Pieter Rippen

Onder leiding van Pieter Rippen, een zoon van Johan, maakt de fabriek toch een doorstart en er wordt in die periode zelfs weer een Rippen vleugel gebouwd, al is dit een traditioneel ontwerp met een houten kast. In 1987 wordt het vijftig jarig bestaan gevierd: de Rippen pianofabriek heeft dan sinds 1937 circa 200.000 instrumenten gebouwd.

Aanvankelijk lijkt het bedrijf weer op te krabbelen en de vooruitzichten lijken redelijk gunstig. Het uitbreken van de Golfoorlog in 1991 betekent echter de genadeklap: in 1992 wordt de Rippen fabriek in Ede voorgoed gesloten en valt het doek voor de pianobouw in Nederland. De teller van het aantal Rippen instrumenten staat dan op 217.600 stuks.

Johan Rippen was een gedreven pianobouwer, eigenzinnig en doortastend. Hij zocht met zijn technische staf onvermoeibaar naar verbeteringen om zo voordelig mogelijk goede piano's te bouwen. De uit drie lagen hout bestaande Permatone zangbodemp, het rastloze zelfdragende pianoframe, het kunststof Lindner mechaniek, de nog altijd tot de verbeelding sprekende ontwerpen van de *Maestro* en de tijdloos moderne aluminium Rippen-vleugel zijn mijlpalen in de Nederlandse pianohistorie.

Maar het begon allemaal met die allereerste, eigenhandig door Johan Rippen in de avonduren gebouwde *Maestro*. Dat unieke instrument leek in de eerste versie wel wat op een giraffepiano, en het werd ooit teruggekocht om als pronkstuk een plaats te krijgen in de entreehal van de fabriek aan de Frankeneng.

### En waar staat die eerste *Maestro*?

Na het definitieve faillissement en de sluiting van de Rippen pianofabriek is dit unieke instrument door de curator verkocht aan een antiekhandelaar in Zwitserland. Zo werd deze eerste *Rippen-Harpvleugel* na 65 jaar het allerlaatste instrument voor de export.



*Maestro 1*

